



Wandalisme en pedantisme in het R.K. Aartsbisdom van Utrecht

<https://hdl.handle.net/1874/235093>

mm 11813

WANDALISME EN PEDANTISME

IN HET

R. K. AARTSBISDOM

VAN

UTRECHT,

DOOR

J U S.

Prijs 25 Cents.

AMSTERDAM,
SCHALEKAMP, VAN DEN GRAMPEL & BAKKER

1875.

B. oct.
2650





*B. Mose lth.
8° 2650*

WANDALISME EN PEDANTISME

IN HET

R. K. AARTSBISDOM

VAN

U T R E C H T,

DOOR



J U S.

Prijs 25 Cents.

AMSTERDAM,

SCHALEKAMP, VAN DEN GRAMPEL & BAKKER

1875.



WANDALISME en PEDANTISME

IN HET

R. K. Aartsbisdom van Utrecht.

Als men de geschiedboeken openslaat, dan ontwaart men daarin menige bladzijde gewijd aan de heerlijke deugden onzer vaderen, deugden die voor den nakomeling zulk een schoone leer zijn, zoo zij slechts naar behooren worden ter harte genomen.

Maar de mensch volgt dikwerf al te veel de richting van zijn eigen denkbeelden, en deze kunnen bij hem soms zoo vast hebben wortel geschoten, dat de grootste dwalingen daarvan het onvermijdelijk gevolg zijn.

Wie onze brochure van Juni j.l. gelezen heeft, alsmede het Weekblad „De Opmerker” van de laatste maanden, zal met ons instemmen, dat het Utrechtsche St. Bernulfus-Gilde in niet geringe mate aan vorenstaand zwak mank gaat, en wel, doordien voorstanders van Oudheidkunde zich aan het hoofd stellen van de praktische uitvoering der Kerkelijke Bouwkunst, terwijl zij een tal van bewijzen leveren, van daartoe

in het minst niet bevoegd te zijn, waarvoor wij slechts hebben te verwijzen naar de onder voornoemd genootschap uitgevoerde bouwwerken.

Wie als zaakkundige in de eerste plaats het nieuwe R. K. Oude Mannen-, Vrouwen- en Weeshuis te Utrecht in oogenschouw neemt, zal niet dan met diep leed gevoel er aan kunnen denken, dat men in onzen tijd bejaarde lieden en verlaten weezen zulk een inrichting tot verblijf aanwijst. Bij welk vakman met eenig grondig doorzigt kan het toch opkomen in een gebouw gangen aan te leggen als daar worden gevonden, ter lengte van 50 Meters, van weerszijden ingesloten door vertrekken, zoodat zij geen licht kunnen ontvangen dan van de beide uiteinden, en men de deuren der vertrekken die in deze gangen uitkomen, met *glas* moet bezetten? In welk gebouw zal men vertrekken aantreffen, als daar in het sousterrain worden gevonden, in zoo hooge mate misdeeld van licht? Wat moet men zeggen van een inrichting, waar een serie van 4 latrinen voor vrouwen, en de kamer der regenten in dezelfde vestibule in- en uitgang hebben, waar Weesjongens en Weesmeisjes, waaronder er toch zijn van zeer jeugdigen leeftijd, telken morgen en avond een hoogte van meer dan 12 Meters moeten beklimmen, om hunne slaapvertrekken te bereiken, waar ziekenkamers begrensd worden door het zangkoor; waar bij het kolossale gebrek aan licht en comfort zich het kolossale gebrek aan lucht paart, in aanmerking nemende het groot getal bewoners dat het gebouw moet betrekken? En zooals terecht in „De Opmerker” van Zondag 28 Maart j.l., die behalve vorengemelde gebreken er nog meerdere in het gebouw opsomt, wordt aangetoond, kunnen hier geen doeltreffende veranderingen worden aangebracht, omdat

men in de allereerste plaats op een ongeschikt terrein heeft gebouwd; omdat men de ruimte in de hoogte heeft gezocht, terwijl men die in de uitgestrektheid had moeten zoeken; omdat men bovendien door de onbeholpen dispositie der lokalen als anderzints zich te veel heeft ingemetseld; in één woord: omdat de *hoofdlijnen* van het gebouw niet deugen; voorzeker zoo men wil weten, hoe een R. K. Oude Mannen-, Vrouwen- en Weeshuis *niet* moet gebouwd worden, dan kan dat te Utrecht als een uitstekend exemplaar dienen.

Hier is een kapitaal van meer dan f 150.000.— van de R. K. Armen verbouwd, en wat heeft men er voor? En zouden de gezondheidscommissien zulk een inrichting ten gebreke mogen goedkeuren?

Wil men een tweede exemplaar van de bouwwerken van het Utrechtsche St. Bernulfus-Gilde, dan verwijzen wij naar de nieuwe R. K. Kerk te Jutfaas, de standplaats van den president van het Gilde, Pastoor G. W. VAN HEUKELUM, onder wiens onmiddelijk toezicht deze kerk werd voltooid. — Hier vindt men de Symmetrie in den voorgevel verbroken, doordien de doopkapel in den gevel is uitgebouwd; daar staat de Maria-kapel links van het hoofdaltaar in plaats van rechts; daar is het middenschip der kerk veel te smal en staan de kolommen over de lengte te dicht bij elkaâr, zoodat zeer vele kerkbezoekers niet op het hoofdaltaar kunnen zien; hier is het zangkoor in het transept gebouwd, wat stellig niet in een kerk van dat bestek te pas komt, en ligt de trap van dat koor buiten de kerk, zoodat men naar verkiezing kan komen en gaan, zonder dat men gezien wordt; daar heeft men een vloer van roode en blauwe vloerbakken, die men heden ten dage in boeren-achterhuizen aan-

treft, en eindelijk is het metselwerk van zoodanige constructie, dat het regenwater zooveel mogelijk wordt aangetrokken, in plaats van afgeweerd: en dat alles in een gemeente met een overvloed van geld, en een aantal milde gevers.

Als een derde Exemplaar van de bouwwerken van het Gilde vermelden wij de gebouwen der nieuwe R. K. Begraafplaats te Utrecht, waar men een toegangpoort aantreft die veel te eng is, waar de toegang naar het lijkenhuis te smal en te laag is, waar men pilasters, waaraan het toeganghek moet hangen, zoodanig metselt dat zij niet tegen den dracht van dat hek bestand zijn, en even als hun voorgangers *moeten* omvallen, en alwaar het metselwerk van dezelfde constructie is als boven van de kerk te Jutfaas is vermeld.

Het St. Andreas-Gasthuis te Utrecht dat voor een drietal jaren nieuw werd gebouwd, heeft men aan alle uitgemetselde lekdrempels met zink moeten bekleeden, omdat dit gebouw door de onmogelijke constructie van het metselwerk inwaterde, een maatregel, die zoo wij vernamen, op alle gebouwen van het Gilde wordt toegepast; maar mag zij een maatregel heeten? Ons bestek zou natuurlijk te eentoonig worden, wilden wij nog meerdere voorbeelden aanhalen ten bewijze van de verregaande onbedrevenheid van het Utrechtsche St. Bernulfus-Gilde in de bouwkunst; de bovengenoemde mogen daarom voldoende zijn om aan te toonen, dat het genootschap al zeer weinig van bouwconstructie afweet, en dat men geen denkbeeld heeft van een goede indeeling die een gebouw voor het gebruik moet bezitten. En een College dat zoovele ongehoorde fouten in de techniek begaat, spreekt van bouwstijl, van kunst, forceert een

afschuwelijk monopolie, doordien het elk ander bouwmeester dan de architect A. TEPE, te Utrecht, voor een weetniet proclameert; dat niemand dan de bouwmeester A. TEPE in den „Ouden Stijl” kan bouwen; in een diocees dat zich uitstrekt over zes provincien van ons land duldt men slechts één bouwmeester voor al het bouwwerk, en mag er geen concurrentie bestaan, niettegenstaande de te verbouwen gelden door onderscheidene donateurs worden bijeengebracht, en dus regt en billijkheid eischen, dat men *meerdere* bouwmeesters laat arbeiden; terwijl men, zoo al aan eenig ander bouwmeester de opdracht van eenig werk mogt zijn toegezegd, hem doodeenvoudig voor *onbekwaam* proclameert, de toezegging dus doet afspringen, en het werk alsdan op den architect A. TEPE laat overgaan. En ziet men zich door een te heftig protest tegen dit ongehoord monopolie al gedwongen om te laten concurreren, dan breekt men zooals bij den concours voor de nieuwe R. K. Begraafplaats te Utrecht geschiedde, de ingezonden bouwplannen open, vóórdat de bouwcommissie vergaderd is, men wacht dan een vol jaar, en scheept eindelijk den sollicitant doodeenvoudig af, uit gebrek aan kundigheden, niettegenstaande *bevoegde* deskundigen zijn werk, zoowel wat inrichting als bouwstijl betreft, onberispelijk noemen.

Voorwaar wanneer de oudheidkunde zóó over de kunst en haar beoefenaars regeert als door het Utrechtsche St. Bernulfus Gilde geschiedt, dan moet zij een ware ramp genoemd worden. — Onder voorwendsel en in de meening van kunst te willen voorstaan en bevorderen, wordt de kunst met alle macht *gesloopt*, en kunstenaars die zich een naam begonnen te maken ontnemt men dien naam, doordien men hen voor *onbekwaam* proclameert, en uit hun werkkring rukt.

Men verstoort de goede verstandhouding onder eigen landgenooten, men is onverdraagzaam, omdat men met alle geweld zijn grove dwalingen wil laten botvieren. Men wil zich met de uitoefening der kerkelijke Bouwkunst inlaten omdat men, en niet ten onrechte, beweert, dat er voorheen zoo slecht gebouwd is; maar zal men kunnen tegenspreken dat het gehalte der tegenwoordige R. K. bouwmeesters oneindig veel beter is dan vroeger? Bovendien, zou er voorheen ooit zoo lijnrecht in strijd met de eischen van het vak gebouwd zijn, als thans door het Utrechtsche St. Bernulfus-Gilde geschiedt?

Wij hebben volstrekt niets tegen de beoefening van Oudheidkunde, integendeel, wij huldigen het in Pastoor G. W. VAN HEUKELUM, dat hij Utrecht met een oudheidkundig museum verrijkte; maar hij behoore zich te bepalen tot het aankopen van oudheidkundige voorwerpen, en zich in de verste verte niet in te laten met bouwzaken; hij behoore geen bouwstijl te willen invoeren, wat volslagen onzin is; hij behoore zijn nooit gehoorde dwaalbegrippen niet tot groot nadeel van de kunst en hare beoefenaars met geweld ingang te doen vinden, daar hij nooit eenige opleiding in het bouwvak heeft genoten, en vooral het vak van Kerkelijke Bouwkunst een al te gevaarlijk terrein is om door *leeken* te worden betreden. — Richten wij eens den blik naar het R. K. Bisdom van Haarlem b. v., dan ontwaart men, dat daar voortdurend vier à vijf R. K. bouwmeesters en wel met vrucht werkzaam zijn, dat men daar den kunstenaar met liefde en voorkomenheid bejegt, en toch vindt men daar HH. Geestelijken die in het vak van Oudheidkunde voor den Eerw. Pastoor G. W. VAN HEUKELUM stellig niet behoeven onder te doen. — Maar deze laten

zich geenzints door hun oudheidkundige kennis overmeesteren, zij beseffen wel degelijk, dat men om Kerkelijke Bouwkunst te kunnen uitvoeren, daarvoor uitdrukkelijk moet opgeleid zijn, zoo goed als voor elke maatschappelijke betrekking; zij kleven de onmogelijke stelling niet aan „de eenige ware kunst is de oorspronkelijke christelijke kunst”; zij hinderen den bouwmeester niet, maar laten hem ongestoord zijn werkkring uitoefenen, overtuigd als zij zijn, dat *waanwijsheid* hier zooveel onheil kan aanrichten.

Wij wenschen hier niet noodeloos uit te weiden over den bouwtrant die door het St. Bernulfus-Gilde met zoo voorbeeldeloozen ijver wordt voorgestaan, daarvoor kunnen wij volstaan, met er aan te herinneren, dat men bij zoo veel gemis aan technische kennis van het vak, onmogelijk in de artistieke eischen van dat vak kan ingewijd zijn. — *Beroegde* deskundigen kunnen dan ook den bouwstijl der werken, zoozeer door Pastoor G. W. VAN HEUKELUM aangeprezen, niet anders verklaren als hoogstens bekrompen copiën van zeer ouwerwetsche modellen, waaraan door eenige onbeholpen afwijkingen die men zich veroorloofd heeft, het oorspronkelijk karakter nog verminderd is. Als men de voorrede van Viollet-le-Duc's dictionnaire raisonné de l'architecture française naleest, dan zal men zien, dat deze groote artist wel degelijk tegen de *copiën* van de gravuren uit zijn werk waarschuwt, een dwaling, die dan ook alleen door oningewijden in het vak kan worden begaan. Of zou de president van het Gilde, Pastoor G. W. VAN HEUKELUM meenen, dat genoemde voorrede met dat werk geen geheel maakt?

En wij vragen, waar het met onze maatschappij heen moest, indien men overal tot motto voerde

„oude stijl en oude stijl”, wanneer wij spotteden met onze spoorwegen, telegraphen, onderzeesche tunnels, onze hangbruggen over breede rivieren en andere reuzenwerken? als een opmerkelijke bijzonderheid teekenen wij nog aan, dat de lofredenen die het Gilde op zijn bouwwerken in de couranten plaatst, geenzints den stempel dragen van antiquiteit, maar zich onderscheiden door zeer moderne en wonderschoone volzinnen, die echter voor een *vakman* niet de minste waarde hebben.

Wij zullen het niet misbillijken, dat men in het R. K. Aartsbisdom van Utrecht den architect A. TEPE wil protegeren, maar daartoe is immers toch gelegenheid genoeg, zonder met alle geweld al het mogelijke werk op hem te vereenigen, elk ander alles te ontnemen, en dus van den baan te schuiven. Thans staat voor ongeveer een half millioen gulden aan bouwwerk onder de directie van den architect A. TEPE, en hoe wordt dat geld door hem verbouwd?, bovendien wil men in de Minnebroederstraat te Utrecht een nieuwe St. Willebrordus-kerk gaan bouwen op een ongeschikt terrein, en is deze bouw van stellig over de f 100,000 ook al weer aan den architect A. TEPE opgedragen. Mogen wij niet met allen grond verlangen, dat het betrokken Kerkbestuur in het belang van zijn moreele en finantieele verantwoordelijkheid voor den bouw dezer Kerk althans de te Utrecht gevestigde R. K. bouwmeesters laat concurreeren? En gesteld al, dat genoemde architect A. TEPE iemand van uitstekende talenten *was*, ook dan zou het niet aangaan geen concurrentie te dulden, want dan zou het toch mogelijk kunnen zijn, dat hij door een tweede of meerdere werd geëvenaard. — Kwam niet een twintigtal jaren geleden, toen de architect CUIPERS

reeds zoozeer gevierd werd, toch ook de architect VAN DEN BRINK door zijn arbeid in de gelegenheid een naam te maken? dit ware hem natuurlijk niet, gelukt, zoo een genootschap als het Utrechtsche St. Bernulfus-Gilde had gereed gestaan, om hem langs alle zijden den weg af te sluiten.

Wil men in het R. K. Aartsbisdom van Utrecht zich van de getrouwe naleving van de eischen der kunst verzekeren, waarom dan niet zoo eenig Kerkbestuur een bouwmeester wenscht aan te stellen, diens plannen onderworpen aan het oordeel van het Bestuur van onze Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst, wiens kundigheden en vooral wiens onpartijdigheid zoo hoog gewaardeerd worden? Dan was men finantieel en moreel verantwoord, hetgeen thans geenzints het geval is, nu *onbevoegden* het gezag in handen hebben, en daarbij een ongehoorde partijdigheid aan den dag leggen.

En daargelaten het anti-nationale feit, dat de Duitse beeldhouwer MENGELBERG en de Duitse glanschilder GEUER met alle mogelijke winsten worden bedeed, en *eigen landgenooten* alles wordt ontnomen, verneemt men niet zelden, dat genoemde vreemdelingen bij het beoordeelen van *Bouwwerken* (!) geraadpleegd worden.

Als leden van de Maatschappij tot Bevordering der Bouwkunst zijn wij geroepen om het goede, rechtmatige en billijke voor te staan en te bevorderen; en vereenigd als wij zijn in de hoofdstad van ons Rijk,

de voormalige werkkring van een JACOB VAN CAMPEN en een HENDRIK DE KEIJZER, zullen wij den roemvollen tijd onzer vaderen niet zóó beschamen als door den Eerw. Pastoor G. W. VAN HEUKELUM c. s. ter wille van hun grove dwaalbegrippen geschiedt, maar zullen wij onwrikbaar pal staan tegen alle mogelijke aanvallen, die onze beginselen ondermijnen, de rechten onzer kunstbroeders bekorten, en hun maatschappelijke positie met vernietiging bedreigen. — Met welk een macht Pastoor G. W. VAN HEUKELUM zijn ongehoord monopolie ook zal willen doen botvieren, steeds zal daar tegenover staan de macht der *waarheid* en van het *regt*.

En nogmaals kunnen wij alvorens te eindigen, onze bevreemding niet onderdrukken over de houding van Z. D. H. den aartsbisschop SCHAEPMAN, onder wiens onmiddelijk oog al deze wandaalsche vergrijpen plaats hebben, en die toch wel met ons zal willen instemmen, dat eensgezindheid en broederschap beter zijn voor de goede maatschappelijke orde, dan haat en afgunst, twist en tweedracht.

AMSTERDAM, Juli 1875.

JUS.